

Kobieta

Etyka

Ekonomia

pod redakcją

Edwarda Ozorowskiego

Ryszarda Cz. Horodeńskiego

Wydawnictwo

Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku

Białystok 2009

Rada Programowa

Aleksander Busłowski, Robert Ciborowski, Wojciech Florkowski, Kazimierz Górka, Ryszard Cz. Horodeński (Przewodniczący), Grażyna Klamecka-Roszkowska, Tchon Li, Tadeusz Markowski, Włodzimierz Pawluczuk, Bazyli Poskrobko, Andrzej Sadowski, Ryszard Skarzyński, Zbigniew Strzelecki, Henryk Wnorowski, Jan Zarzecki

Komitet Redakcyjny

Mirosława Cywoniuk, Zbigniew Ejsmont, Edyta Jurczak-Pejko, Cecylia Sadowska-Snarska (Przewodnicząca), Urszula Skiepmo (Sekretarz)

Recenzent

Prof. dr hab. Jerzy Kopania

Copyright © by Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku,
Białystok 2009

ISBN 978-83-61247-01-2

**Publikacja została wydana przy pomocy finansowej Ministerstwa
Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Redakcja językowa

Anna Rutkowska

Projekt okładki

Maciej Maksymowicz

Druk i oprawa

Galkom PPHU

15-131 Białystok, ul. Stefana Batorego 4a, tel. 085 653 94 81

SPIS TREŚCI

OD REDAKTORÓW	7
---------------------	---

CZĘŚĆ I. KOBIETA W ASPEKcie TEologiczNO-ETycZNYM

ABP EDWARD OZOROWSKI

<i>Geniusz kobiety według Jana Pawła II</i>	11
---	----

BARBARA KUDRYCKA, AGNIESZKA KOPEĆ

<i>Fenomen kobiety we współczesnym świecie</i>	23
--	----

JÓZEF ZABIELSKI

<i>Wspólnototwórcza rola kobiety</i>	31
--	----

DARIUSZ WOJTECKI

<i>Nowy feminizm w ujęciu nauki społecznej Kościoła</i>	47
---	----

ANDRZEJ PRONIEWSKI

<i>Feminizm w teologii</i>	55
----------------------------------	----

CZĘŚĆ II. KOBIETA W ŚWIEtle PRAWA I HISTORII

ANDRZEJ KAKAREKO

<i>Pozycja prawna kobiety w Kościele katolickim</i>	73
---	----

TADEUSZ KASABUŁA

<i>Pozycja społeczna kobiety na ziemiach polskich w XIX wieku. Zarys problematyki</i>	83
---	----

ANDRZEJ DĘBSKI

<i>Obce wpływy w obyczajowości kobiet polskich w XVI–XVIII wieku</i>	95
--	----

PIOTR NICZYPORUK, AGNIESZKA TALECKA-NICZYPORUK

<i>Prawne aspekty czasu trwania ciąży w starożytnym Rzymie</i>	107
--	-----

CZĘŚĆ III. KOBIETA NA RYNKU PRACY

ANDRZEJ F. BOCIAN

<i>Perspektywy rozwoju gospodarczego Polski. Refleksje pozytywne</i>	129
--	-----

RYSZARD CZ. HORODEŃSKI, ZBIGNIEW EJSZMONT, EDYTA JURCZAK-PEJKO

<i>Wybrane kwestie związane z pozycją kobiet w życiu społeczno-gospodarczym</i>	151
---	-----

ANDRZEJ OCHOCKI

<i>Rodzicielstwo a praca</i>	167
------------------------------------	-----

MIROŚŁAWA CYWONIUK

<i>Szanse kobiet na rynku pracy</i>	179
---	-----

MACIEJ MUCZYŃSKI

*Alternatywne formy opieki nad dzieckiem jako instrument godzenia
życia zawodowego z życiem rodzinnym*195

KAZIMIERZ SZCZĘŚNIAK

Świadczenia chorobowe i macierzyńskie w Polsce i Unii Europejskiej215

CZĘŚĆ IV. ZAGROŻENIA W WYCHOWYWANIU DZIECI

ADAM SKRECZKO

Kobieta jako wychowawczyni243

WŁADYSŁAW MAJKOWSKI

Rodzinne role kobiety a jej praca zawodowa257

PIOTR SZUKALSKI

Matki dzieci pozamatżeńskich w Polsce - wybrane zagadnienia271

DOROTA KAŁUŻA

Małżeństwa kobiet w wieku balzakowskim287

TADEUSZ BĄK

Kobieta w wybranych subkulturach młodzieżowych301

LIDIA DAKOWICZ, ANDRZEJ DAKOWICZ

*Psychologiczna analiza funkcjonowania kobiet jako żon i matek
w rodzinach dotkniętych bezrobociem*315

GRZEGORZ K. KIZIEWICZ, HELENA ŁABIENIEC, ZDZISŁAWA SAWICKA

Kobieta uwikłana w przemoc335

EDYTA JURCZAK-PEJKO, RYSZARD CZ. HORODEŃSKI

Wizerunek kobiet w reklamie345

TABLE OF CONTENTS

EDITOR'S NOTE	7
---------------------	---

PART I. THE WOMAN IN THE THEOLOGICAL AND ETHICAL ASPECT

ABP EDWARD OZOROWSKI	
<i>The Genius of the Woman According to John Paul II</i>	11
BARBARA KUDRYCKA, AGNIESZKA KOPEĆ	
<i>The Phenomenon of the Woman in the Modern World</i>	23
JÓZEF ZABIELSKI	
<i>The Community-Building Role of the Woman</i>	31
DARIUSZ WOJTECKI	
<i>New Feminism from the Perspective of the Social Teachings of the Church</i>	47
ANDRZEJ PRONIEWSKI	
<i>Feminism in Theology</i>	55

PART II. THE WOMAN IN THE LIGHT OF LAW AND HISTORY

ANDRZEJ KAKAREKO	
<i>The Legal Position of the Woman in the Catholic Church</i>	73
TADEUSZ KASABUŁA	
<i>The Social Position of the Woman in the Polish Lands of the 19th Century. A Synopsis</i>	83
ANDRZEJ DĘBSKI	
<i>Foreign Influences in the Morals of Polish Women in the 16th – 18th Century</i>	95
PIOTR NICZYPORUK, AGNIESZKA TALECKA-NICZYPORUK	
<i>Legal Aspects of the Duration of Pregnancy in Ancient Rome</i>	107

PART III. THE WOMAN ON THE LABOUR MARKET

ANDRZEJ F. BOCIAN	
<i>Economic development prospects for Poland. Positive reflections</i>	129
RYSZARD CZ. HORODEŃSKI, ZBIGNIEW EJSMONT, EDYTA JURCZAK-PEJKO	
<i>Selected Issues Related to the Position of Women in Social and Economic Life</i>	151
ANDRZEJ OCHOCKI	
<i>Parenthood and Work</i>	167
MIROŚLAWA CYWONIUK	
<i>The Opportunities of Women on the Labour Market</i>	179

MACIEJ MUCZYŃSKI	
<i>Alternative Forms of Child Care as an Instrument for Reconciling Professional and Family Life</i>	195
KAZIMIERZ SZCZĘŚNIAK	
<i>Health and Motherhood Benefits in Poland and the European Union</i>	215
PART IV. THE DANGERS OF CHILD-REARING	
ADAM SKRE CZKO	
<i>The Woman as an Educator</i>	243
WŁADYSŁAW MAJKOWSKI	
<i>The Family Roles of the Woman versus Her Professional Work</i>	257
PIOTR SZUKALSKI	
<i>Mothers of Out-of-Wedlock Children in Poland – Selected Issues</i>	271
DOROTA KAŁUŻA	
<i>Marriages of Women in the Balzac age</i>	287
TADEUSZ BĄK	
<i>The Woman in Selected Youth Subcultures</i>	301
LIDIA DAKOWICZ, ANDRZEJ DAKOWICZ	
<i>A Psychological Analysis of the Functioning of Women as Wives and Mothers in Families Affected by Unemployment</i>	315
GRZEGORZ K. KIZIEWICZ, HELENA ŁABIENIEC, ZDZISŁAWA SAWICKA	
<i>Women Embroiled in Violence</i>	335
EDYTA JURCZAK-PEJKO, RYSZARD CZ. HORODEŃSKI	
<i>The Image of Women in Advertising</i>	345

Lidia Dakowicz*
Andrzej Dakowicz**

PSYCHOLOGICZNA ANALIZA FUNKCJONOWANIA KOBIET JAKO ŻON I MATEK W RODZINACH DOTKNIĘTYCH BEZROBOCIEM

1. WPROWADZENIE

Ludzka płciowość – kobiecość i męskość – może wyrażać się na wiele sposobów. Jednym z nich jest podejmowanie ról małżeńskich i rodzicielskich¹. Funkcjonowanie kobiety jako żony i matki w rodzinie uzależnione jest od różnych czynników, m.in.: liczby i stanu zdrowia członków rodziny², jakości relacji małżeńskiej³, sytuacji patologicznych, mających miejsce w rodzinie⁴. Obecnie, z powodu znaczącej transformacji ustrojowej, zwraca się szczególną uwagę na kwestię aktywności zawodowej kobiet i jej wpływu na funkcjonowanie w rodzinie⁵. Nowym

* Dr Lidia Dakowicz, Zakład Teorii Wychowania i Studiów Pedagogicznych, Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku.

** Dr Andrzej Dakowicz, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku.

¹ M. Wójcik, *Specyfika ludzkiej płciowości*, [w:] taż (red.), *Człowiek, osoba, płć*, Fundacja „Pomoc Rodzinie”, Łomianki 1998, s. 135–138; A. Dakowicz, *Płć psychiczna a poziom samoaktywizacji*, Trans Humana, Białystok 2000, s. 17–18.

² I. Kowalska, *Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji*, [w:] D. Kornas-Biela (red.), *Oblicza macierzyństwa*, RW KUL, Lublin 1999, s. 123–125; E. Andrysewicz, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych z dzieckiem chorym na zespół Downa*, [w:] A. Dakowicz (red.), *Rodzina podlaska wobec różnych wyzwań egzystencjalnych*, Trans Humana, Białystok 2004, s. 188–190.

³ A. Dakowicz, *Postawy rodzicielskie małżonków zadowolonych i niezadowolonych ze swojego związku*, [w:] B. Lachowska, M. Grygielski (red.), *W świecie dziecka*, RW KUL, Lublin 1999, s. 82–86.

⁴ A. Margasiński, *Analiza psychologiczna systemów rodzinnych z chorobą alkoholową*, Wydawnictwo WSP w Częstochowie, Częstochowa 1996, s. 108–109.

⁵ P. Rydzewski, *Praca zawodowa kobiet a życie rodzinne*, [w:] P. Kryczka (red.), *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie*, RW KUL, Lublin 1997, s. 253–264; A. Dakowicz, *Aktywność zawodowa kobiet a życie rodzinne*, [w:] *Sociálně a národnostně smíšená rodina v industriální a postindustriální společnosti v českých zemích a ve střední Evropě od druhé poloviny 19. století do současnosti. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. a 22. října 2003 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě*, Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě,

zjawiskiem jest bezrobocie, które w dużej mierze dotyczy kobiet i prawdopodobnie wpływa na ich funkcjonowanie w roli żon i matek. W prezentowanej pracy podjęto próbę psychologicznej analizy funkcjonowania bezrobotnych kobiet jako żon i matek w sytuacji, kiedy one zajmują się domem i dziećmi, a jedynym źródłem utrzymania rodziny jest praca ich mężów.

2. METODOLOGIA BADAŃ

Zbadano 60 rodzin, posiadających jedno, dwoje lub troje dzieci, zamieszkujących województwo podlaskie. Jedną połowę stanowiły rodziny, gdzie oboje małżonków było aktywnych zawodowo, drugą zaś rodziny, w których żona (matka) pozbawiona była pracy przez okres od 1 roku do 5 lat⁶.

Materiał do psychologicznej analizy funkcjonowania kobiet jako żon i matek zebrano przy wykorzystaniu Skali Powodzenia Małżeństwa (SPM), Skali Postaw Rodziny (SPR) i Testu Rysunku Rodziny (TRR).

Skala Powodzenia Małżeństwa składa się z 46 twierdzeń wyrażających istotne elementy udanego związku małżeńskiego. Osoba badana w pierwszej części badania zaznacza twierdzenia charakteryzujące jej małżeństwo, a w drugiej te twierdzenia, które – jej zdaniem – są najważniejsze, aby małżeństwo było udane i szczęśliwe. Porównanie wyników obu list pozwala na określenie liczbowego wskaźnika zadowolenia z małżeństwa⁷.

Skala Postaw Rodziny służy do pomiaru postaw małżeńskich i rodzicielskich w aspekcie behawioralnym. Badani na jedenastostopniowej skali określają nasilenie postawy danej osoby w czterech wymiarach: bliskości, pomocy, swobody i wymagań. Poszczególnym punktom na skali przypisuje się następujące charakterystyki opisowe: nadmiar (1–3), umiar (4–8) i niedomiar (9–11). Zaletą skali jest możliwość porównania sposobu percepcji określonej postawy przez różnych członków rodziny, np. na temat postawy matki wobec dziecka otrzymujemy informację od matki, ojca i dziecka⁸.

Dokumentační a informační středisko Rady Evropy při Evropském informačním středisku UK v Praze, Opava – Praha 2003, s. 274–287.

⁶ Badania zostały przeprowadzone przez Ewelinę Piekarską w ramach seminarium magisterskiego z psychologii małżeństwa i rodziny (2004–2006), prowadzonego przez dr. Andrzeja Dakowicza w Zakładzie Psychologii Społecznej i Rozwoju Człowieka na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku.

⁷ M. Braun-Gałkowska, *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, IW PAX, Warszawa 1985, s. 56–58.

⁸ Taż, *Metody poznawania systemu rodzinnego*, Katedra Psychologii Wychowawczej i Rodziny KUL, Lublin 2002, s. 17–25.

Test Rysunku Rodziny jest metodą projekcyjną. W celu określenia relacji pomiędzy członkami rodziny oraz klimatu emocjonalnego życia rodzinnego posłużono się następującymi kategoriami interpretacyjnymi⁹:

1. Komunikacja

- a) dobra – wskaźniki: obecność osób, wyraźnie narysowane twarze i dłonie, zwrócenie się ku sobie;
- b) średnia – wskaźniki: obecność osób, zaznaczone twarze i dłonie;
- c) brak komunikacji – wskaźniki: pominięcie osób, wyraźne oddzielenie osób (np. domem, drzewem), brak twarzy i dłoni.

2. Bliskość

- a) duża – wskaźniki: osoby zwrócone ku sobie, osoby narysowane bardzo blisko siebie (np. trzymają się za ręce), wszystkie osoby rysowane są na jednym poziomie;
- b) średnia – wskaźniki: osoby znajdują się niedaleko siebie, mogą znajdować się na innych poziomach;
- c) brak bliskości – wskaźniki: duża odległość między osobami, osoby odwrócone do siebie tyłem.

3. Współdziałanie

- a) na rysunku i w rozmowie – wskaźniki: przedstawienie na rysunku pewnych czynności wykonywanych wspólnie, potwierdzenie współdziałania w rozmowie na temat rysunku;
- b) w rozmowie – wskaźniki: podczas rozmowy o rysunku badany stwierdza, że osoby coś robią wspólnie (np. spacerują po parku);
- c) brak współdziałania – wskaźniki: współdziałanie nie występuje ani na rysunku, ani w rozmowie o rysunku.

4. Waloryzacja

Wskaźniki: osoba rysowana jako pierwsza, umieszczona w centrum kartki, zajmująca „najlepszą” pozycję (np. górująca nad innymi, większa od innych), rysowana najdłużej lub najstaranniej, z dużą ilością szczegółów lub przedmiotów dodanych, rysowana z użyciem większej liczby kolorów, osoba, której badany w rozmowie przypisał najwięcej pozytywnych przymiotników.

5. Dewaloryzacja

Wskaźniki: pominięcie osoby, osoba rysowana jako ostatnia, narysowana z brzegu, daleko od innych, mniejsza, narysowana niestarannie, z użyciem małej ilości kolorów, rysowana pośpiesznie, osoba, której w rozmowie badany przypisał cechy negatywne, osoba wykreślona po narysowaniu.

⁹ Taż, *Test Rysunku Rodziny. Skrypt*, Lublin 1985; Taż, *Poznanie systemu rodzinnego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 55–77.

6. Agresja

Wskaźniki: treść agresywna, identyfikacja z agresorem, umieszczenie narzędzi agresji, umieszczenie zwierzęcia agresywnego, duża odległość od osoby lub przedmiotu, narysowanie bardzo dużych postaci, zestawienie koloru czarnego i czerwonego, silny nacisk kredki. Wyróżniono:

- a) agresję dużą – gdy na rysunku wystąpiło pięć i więcej wskaźników;
- b) agresję średnią – gdy wystąpiło na rysunku od dwóch do czterech wskaźników;
- c) brak agresji – gdy rysunek był wolny od wskaźników agresji lub występował tylko jeden.

7. Niepokój

Wskaźniki: duże białe przestrzenie, mała liczba barw, brak ruchu, małe postacie, przesunięcie rysunku w lewo, brak podstawy, rysowanie niepełnego ciała, brak elementów dodanych, treść rysunku wskazująca na lęk. Wyróżniono:

- a) niepokój duży – gdy na rysunku wystąpiło sześć i więcej wskaźników;
- b) niepokój średni – gdy na rysunku wystąpiło od dwóch do pięciu wskaźników;
- c) brak niepokoju – gdy rysunek był wolny od wskaźników niepokoju lub występował tylko jeden.

W opracowaniu wyników wykorzystano program komputerowy SPSS PL for Windows, za pomocą którego obliczono wartość testu t-Studenta i chi-kwadrat dla porównywanych grup¹⁰.

3. WYNIKI BADAŃ

Uzyskane w trakcie badań wyniki Skali Powodzenia Małżeństwa wskazują na zdecydowanie mniejsze poczucie zadowolenia ze swojego związku ($p < 0,00$ – tabela 1) małżonków dotkniętych bezrobociem niż małżonków aktywnych zawodowo.

Wyniki uzyskane przy wykorzystaniu Skali Postaw Rodziny pozwalają na określenie postaw współmałżonków: małżeńskich i rodzicielskich.

¹⁰ J. Górniak, J. Wachnicki, *Pierwsze kroki w analizie danych SPSS PL for Windows*, SPSS Polska, Kraków 2003.

TABELA 1. ŚREDNIE WYNIKI SKALI POWODZENIA MAŁŻENSTWA

Osoby badane	Małżonkowie dotknięci bezrobociem		Małżonkowie aktywni zawodowo		Istotność różnic
	M	s	M	s	
Żona	40,71	19,20	71,68	20,30	0,00
Mąż	45,04	24,56	68,0	20,70	0,00

TABELA 2. POSTAWY ŻON WOBEC MĘŻÓW W PERCEPCJI ŻON

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	13	43,3	12	40,0
	Umiar	13	43,3	18	60,0
	Niedmiar	4	13,4	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 4,84, df = 2, p = n.i.					
Pomoc	Nadmiar	7	23,3	6	20,0
	Umiar	18	60,0	24	80,0
	Niedmiar	5	16,7	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 5,93, df = 2, p < 0,05					
Kierowanie	Nadmiar	7	23,3	6	20,0
	Umiar	18	60,0	22	73,3
	Niedmiar	5	16,7	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 1,76, df = 2, p = n.i.					
Wymagania	Nadmiar	10	33,3	7	23,3
	Umiar	17	56,7	21	70,0
	Niedmiar	3	10,0	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 1,15, df = 2, p = n.i.					

TABELA 3. POSTAWY ŻON WOBEC MĘŻÓW W PERCEPCJI MĘŻÓW

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	12	40,0	12	40,0
	Umiar	15	50,0	18	60,0
	Niedomiar	3	10,0	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 3,27, df = 2, p = n.i.					
Pomoc	Nadmiar	7	23,3	7	23,3
	Umiar	14	46,7	23	76,7
	Niedomiar	9	30,0	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 11,19, df = 2, p < 0,00					
Kierowanie	Nadmiar	10	33,3	7	23,3
	Umiar	14	46,7	21	70,0
	Niedomiar	6	20,0	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 3,93, df = 2, p = n.i.					
Wymagania	Nadmiar	9	30,0	7	23,3
	Umiar	17	56,7	21	70,0
	Niedomiar	4	13,3	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 1,34, df = 2, p = n.i.					

Określając postawy, bierzemy pod uwagę: bliskość, pomoc, kierowanie oraz wymagania w kategoriach nadmiaru, umiaru lub niedomiaru. We wszystkich wymiarach postaw żon wobec mężów, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, najczęściej przypisują umiar, rzadziej nadmiar. Niedomiar pojawiał się w nielicznych przypadkach. Jedyna różnica istotna statystycznie wystąpiła w wymiarze pomocy, gdzie kobiety bezrobotne rzadziej charakteryzowały się umiarem, a częściej niedomiarem (w percepcji własnej $p < 0,05$ – tabela 2, w percepcji mężów $p < 0,00$ – tabela 3).

W przypadku postawy mężów wobec żon obie strony najczęściej charakteryzują swoje związki w kategoriach umiaru i nadmiaru. Kategoria niedomiaru pojawiała się bardzo rzadko. Różnic istotnych statystycznie między badanymi grupami nie stwierdzono (tabele 4 i 5).

TABELA 4. POSTAWY MĘŻÓW WOBEC ŻON W PERCEPCJI ŻON

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	12	40,0	12	40,0
	Umiar	16	53,3	18	60,0
	Niedomiary	2	6,7	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 2,12, df = 2, p = n.i.					
Pomoc	Nadmiar	5	16,7	6	20,0
	Umiar	22	73,3	24	80,0
	Niedomiary	3	10,0	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 3,18, df = 2, p = n.i.					
Kierowanie	Nadmiar	6	20,0	6	20,0
	Umiar	20	66,7	22	73,3
	Niedomiary	4	13,3	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 0,76, df = 2, p = n.i.					
Wymagania	Nadmiar	9	30,0	7	23,3
	Umiar	19	63,3	21	70,0
	Niedomiary	2	6,7	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 0,35, df = 2, p = n.i.					

TABELA 5. POSTAWY MĘŻÓW WOBEC ŻON W PERCEPCJI MĘŻÓW

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	12	40,0	12	40,0
	Umiar	16	53,3	18	60,0
	Niedomiary	2	6,7	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 2,12, df = 2, p = n.i.					
Pomoc	Nadmiar	5	16,7	6	20,
	Umiar	22	73,3	24	80,0
	Niedomiary	3	10,0	0	0,0
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 3,18, df = 2, p = n.i.					

Kierowanie	Nadmiar	6	20,0	6	20,0
	Umiar	19	63,3	22	73,3
	Niedomiar	5	16,7	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 1,51, df = 2, p = n.i.					
Wymagania	Nadmiar	9	30,0	7	23,3
	Umiar	19	63,3	21	70,0
	Niedomiar	2	6,7	2	6,7
	Razem	30	100	30	100
Chi ² = 0,35, df = 2, p = n.i.					

TABELA 6. POSTAWY RODZICIELSKIE MATEK W PERCEPCJI MATEK

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	33	53,2	22	38,6
	Umiar	27	43,5	35	61,4
	Niedomiar	2	3,2	0	0,0
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 5,03, df = 2, p = n.i.					
Pomoc	Nadmiar	30	48,4	26	45,6
	Umiar	29	46,8	30	52,6
	Niedomiar	3	4,8	1	1,8
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 0,41, df = 2, p = n.i.					
Kierowanie	Nadmiar	28	45,2	15	26,3
	Umiar	31	50,0	41	71,9
	Niedomiar	3	4,8	1	1,8
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 6,12, df = 2, p < 0,05					
Wymagania	Nadmiar	24	38,7	20	35,1
	Umiar	35	56,5	35	61,4
	Niedomiar	3	4,8	2	3,5
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 0,35, df = 2, p = n.i.					

Postawy rodzicielskie matek bezrobotnych we wszystkich wymiarach najczęściej zawierają się w kategoriach umiaru i nadmiaru (tabele 6, 7 i 8). Sporadycznie pojawia się kategoria niedomiaru. W przypadku kierowania swoimi dziećmi matki

bezrobotne zdecydowanie częściej charakteryzowane są w kategoriach nadmiaru (we własnej percepcji $p < 0,05$ – tabela 6, w percepcji ojców $p < 0,02$ – tabela 7).

TABELA 7. POSTAWY RODZICIELSKIE MATEK W PERCEPCJI OJCÓW

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	32	51,6	24	42,1
	Umiar	29	46,8	33	57,9
	Niedmiar	1	1,6	0	0,0
	Razem	62	100	57	100
$\text{Chi}^2 = 2,20, \text{df} = 2, p = \text{n.i.}$					
Pomoc	Nadmiar	29	46,8	25	43,8
	Umiar	30	48,4	31	54,4
	Niedmiar	3	4,8	1	1,8
	Razem	62	100	57	100
$\text{Chi}^2 = 1,11, \text{df} = 2, p = \text{n.i.}$					
Kierowanie	Nadmiar	27	43,5	19	33,3
	Umiar	27	43,5	37	64,9
	Niedmiar	8	13,0	1	1,8
	Razem	62	100	57	100
$\text{Chi}^2 = 8,20, \text{df} = 2, p < 0,02$					
Wymagania	Nadmiar	27	43,5	22	38,6
	Umiar	31	50,0	33	57,9
	Niedmiar	4	6,5	2	3,5
	Razem	62	100	57	100
$\text{Chi}^2 = 1,03, \text{df} = 2, p = \text{n.i.}$					

TABELA 8. POSTAWY RODZICIELSKIE MATEK W PERCEPCJI DZIECI

Postawa	Kategorie	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	23	37,1	10	17,5
	Umiar	39	62,9	47	82,5
	Niedmiar	0	0,0	0	0,0
	Razem	62	100	57	100
$\text{Chi}^2 = 4,73, \text{df} = 2, p < 0,03$					
Pomoc	Nadmiar	28	45,2	9	15,8
	Umiar	32	51,6	48	84,2

	Niedomiar	2	3,2	0	0,0
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 14,77, df = 2, p < 0,00					
Kierowanie	Nadmiar	21	33,9	10	17,5
	Umiar	40	64,5	47	82,5
	Niedomiar	1	1,6	0	0,0
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 5,27, df = 2, p = n.i.					
Wymagania	Nadmiar	23	37,1	22	38,6
	Umiar	38	61,3	29	50,9
	Niedomiar	1	1,6	6	10,5
	Razem	62	100	57	100
Chi ² = 4,60, df = 2, p = n.i.					

TABELA 9. RELACJA ŻONA – MAŻ W RYSUNKACH ŻON

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja żon z mężami				
Dobra	2	6,7	10	33,3
Średnia	23	76,7	20	66,7
Brak	5	16,6	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 10,54, df = 2, p < 0,00				
2. Bliskość żon z mężami				
Duża	3	10,0	9	30,0
Średnia	22	73,4	20	66,7
Brak	5	16,6	1	3,3
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 5,76, df = 2, p = n.i.				
3. Współdziałanie żon z mężami				
Na rysunku i w rozmowie	15	50,0	20	66,7
W rozmowie	10	33,3	10	33,3
Brak współdziałania	5	16,7	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 5,71, df = 2, p = n.i.				

Komunikacja żon z mężami najczęściej określana jest jako średnia, rzadziej jako dobra. Jedynie w rodzinach dotkniętych bezrobociem wystąpiły przypadki całkowitego braku komunikacji małżeńskiej (w percepcji żon $p < 0,00$ – tabela 9, w percepcji mężów $p < 0,00$ – tabela 10, w percepcji dzieci $p < 0,00$ – tabela 11).

Bliskość żon z mężami najczęściej określana jest jako średnia, rzadziej jako duża. W rodzinach dotkniętych bezrobociem zdecydowanie częściej wystąpił brak bliskości (w percepcji mężów $p < 0,00$ – tabela 10).

Wyniki badań wskazują na współdziałanie żon z mężami. Zdecydowanie częściej w rodzinach dotkniętych bezrobociem występuje brak współpracy małżeńskiej (w percepcji mężów $p < 0,00$ – tabela 10, w percepcji dzieci $p < 0,00$ – tabela 11).

TABELA 10. RELACJA ŻONA – MAŻ W RYSUNKACH MĘŻÓW

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja żon z mężami				
Dobra	1	3,3	9	30,0
Średnia	22	73,4	21	70,0
Brak	7	23,3	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 13,42, df = 2, p < 0,00				
2. Bliskość żon z mężami				
Duża	1	3,3	9	30,0
Średnia	22	73,4	21	70,0
Brak	7	23,3	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 13,42, df = 2, p < 0,00				
3. Współdziałanie żon z mężami				
Na rysunku i w rozmowie	15	50,0	30	100,0
W rozmowie	3	10,0	0	0,0
Brak współdziałania	12	40,0	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 20,00, df = 2, p < 0,00				

TABELA 11. RELACJA ŻONA – MAŻ W RYSUNKACH DZIECI

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja żon z mężami				
Dobra	11	17,7	28	49,1
Średnia	44	71,0	29	50,9
Brak	7	11,3	0	0,0
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 17,31, df = 2, p < 0,00				
2. Bliskość żon z mężami				
Duża	8	12,9	13	22,8
Średnia	43	69,4	41	71,9
Brak	11	17,7	3	5,3
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 5,61, df = 2, p = n.i.				
3. Współdziałanie żon z mężami				
Na rysunku i w rozmowie	29	46,8	49	85,9
W rozmowie	2	3,2	3	5,3
Brak współdziałania	31	50,0	5	8,8
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 23,94, df = 2, p < 0,00				

W przypadku relacji rodzicielskiej komunikacja matek z dziećmi najczęściej określana jest jako średnia, rzadziej dobra. Brak komunikacji pojawiał się sporadycznie (tabele 12 i 13). Analiza rysunków dzieci z rodzin dotkniętych bezrobociem wykazuje, że ich komunikacja z matkami jest zdecydowanie dobra ($p < 0,00$ – tabela 14).

Bliskość matek z dziećmi najczęściej określana jest jako średnia, rzadko pojawia się duża bliskość lub jej brak (tabele 12, 13, 14).

Współdziałanie matek z dziećmi jest częstą charakterystyką relacji rodzicielskiej. Brak współdziałania pojawiał się bardzo rzadko.

TABELA 12. RELACJA MATKA – DZIECKO W RYSUNKACH MATEK

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja matek z dziećmi				
Dobra	8	26,7	11	36,7
Średnia	18	60,0	19	63,3
Brak	4	13,3	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 4,50, df = 2, p = n.i.				
2. Bliskość matek z dziećmi				
Duża	1	3,3	11	36,7
Średnia	24	80,0	18	60,0
Brak	5	16,7	1	3,3
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 11,89, df = 2, p < 0,01				
3. Współdziałanie matek z dziećmi				
Na rysunku i w rozmowie	14	46,7	30	100
W rozmowie	10	33,3	0	0
Brak współdziałania	6	20,0	0	0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 21,82, df = 2, p < 0,00				

TABELA 13. RELACJA MATKA – DZIECKO W RYSUNKACH OJCÓW

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja matek z dziećmi				
Dobra	5	16,7	10	33,3
Średnia	24	80,0	20	66,7
Brak	1	3,3	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 3,03, df = 2, p = n.i.				
2. Bliskość matek z dziećmi				
Duża	6	20,0	10	33,3
Średnia	21	70,0	20	66,7
Brak	3	10,0	0	0,0

Razem	30	100	30	100
Chi ² = 4,02, df = 2, p = n.i.				
3. Współdziałanie matek z dziećmi				
Na rysunku i w rozmowie	16	53,3	23	76,6
W rozmowie	12	40,0	7	23,3
Brak współdziałania	2	6,7	0	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 4,57, df = 2, p = n.i.				

TABELA 14. RELACJA MATKA – DZIECKO W RYSUNKACH DZIECI

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Komunikacja matek z dziećmi				
Dobra	43	69,3	13	22,8
Średnia	13	21,0	41	71,9
Brak	6	9,7	3	5,3
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 31,67, df = 2, p < 0,00				
2. Bliskość matek z dziećmi				
Duża	26	41,9	34	59,6
Średnia	31	50,0	18	31,6
Brak	5	8,1	5	8,8
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 4,31, df = 2, p = n.i.				
3. Współdziałanie matek z dziećmi				
Na rysunku i w rozmowie	48	77,4	33	57,9
W rozmowie	5	8,1	18	31,6
Brak współdziałania	9	14,5	6	10,5
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 10,53, df = 2, p < 0,00				

Najczęściej w rysunkach badanych osób brakuje waloryzacji kogokolwiek. Jedynie w rysunkach dzieci z rodzin aktywnych zawodowo pojawiły się częste przypadki waloryzacji siebie i matki (p < 0,00 – tabela 17). Podobnie w przypadku

dewaloryzacji, najczęściej w rysunkach badanych osób występuje brak dewaloryzacji kogokolwiek. Jedynie w rysunkach kobiet aktywnych zawodowo pojawiły się przypadki dewaloryzacji siebie ($p < 0,05$ – tabela 15).

W większości przypadków rysunki badanych osób wolne były od wskaźników agresji. W rysunkach kobiet aktywnych zawodowo zarejestrowano liczne przypadki średniego nasilenia agresji ($p < 0,00$ – tabela 15).

TABELA 15. KLIMAT ŻYCIA RODZINNEGO W RYSUNKACH MATEK

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Waloryzacja				
Siebie	1	3,3	2	6,7
Męża	2	6,7	4	13,3
Dziecka	2	6,7	6	20,0
Brak	25	83,3	18	60,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 6,89, df = 3, p = n.i.				
2. Dewaloryzacja				
Siebie	0	0,0	4	13,3
Męża	0	0,0	2	6,7
Dziecka	0	0,0	0	0,0
Brak	30	100	24	80,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 7,50, df = 3, p < 0,05				
3. Agresja				
Duża	0	0,0	1	3,3
Średnia	0	0,0	9	30,0
Brak	30	100	20	66,7
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 15,00, df = 2, p < 0,00				
4. Niepokój				
Duży	0	0,0	3	10,0
Średni	4	13,3	15	50,0
Brak	26	86,7	12	40,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 27,40, df = 2, p < 0,00				

Rysunki badanych osób w większości przypadków wolne były od wskaźników niepokoju. Średnie nasilenie niepokoju wystąpiło w rysunkach kobiet aktywnych

zawodowo ($p < 0,00$ – tabela 15) i rysunkach dzieci z rodzin dotkniętych bezrobociem ($p < 0,03$ – tabela 17).

TABELA 16. KLIMAT ŻYCIA RODZINNEGO W RYSUNKACH OJCÓW

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Waloryzacja				
Siebie	2	6,7	6	20,0
Żony	5	16,7	3	10,0
Dziecka	5	16,7	1	3,3
Brak	18	60,0	20	66,7
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 20,20, df = 3, p < 0,00				
2. Dewaloryzacja				
Siebie	0	0,0	0	0,0
Żony	3	10,0	0	0,0
Dziecka	0	0,0	0	0,0
Brak	27	90	30	100,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 0,30, df = 3, p = n.i.				
3. Agresja				
Duża	1	3,3	0	0,0
Średnia	3	10,0	0	0,0
Brak	26	86,7	30	0,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 0,53, df = 2, p = n.i.				
4. Niepokój				
Duży	3	10,0	0	0,0
Średni	8	26,7	0	0,0
Brak	19	63,3	30	100,0
Razem	30	100	30	100
Chi ² = 4,03, df = 2, p = n.i.				

TABELA 17. KLIMAT ŻYCIA RODZINNEGO W RYSUNKACH DZIECI

Kategorie w rysunku	Rodziny dotknięte bezrobociem		Rodziny aktywne zawodowo	
	N	%	N	%
1. Waloryzacja				
Siebie	3	4,8	12	21,1
Ojca	5	8,1	6	10,5
Matki	6	9,7	19	33,3
Brak	48	77,4	20	35,1
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 55,01, df = 3, p < 0,00				
2. Dewaloryzacja				
Siebie	0	0,0	0	0,0
Ojca	1	1,6	3	5,2
Matki	1	1,6	1	1,8
Brak	60	96,8	53	93,0
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 2,26, df = 3, p = n.i.				
3. Agresja				
Duża	0	0,0	0	0,0
Średnia	8	12,9	4	7,0
Brak	54	87,1	53	93,0
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 4,01, df = 2, p = n.i.				
4. Niepokój				
Duży	0	0,0	0	0,0
Średni	14	22,6	7	12,3
Brak	48	77,4	50	87,7
Razem	62	100	57	100
Chi ² = 7,08, df = 2, p < 0,03				

4. PODSUMOWANIE I DYSKUSJA NA TEMAT WYNIKÓW

Kobiety pozbawione pracy mają mniejsze poczucie zadowolenia ze swojego związku małżeńskiego. Może to wynikać z poczucia bycia kimś gorszym, skoro nie ma dla nich pracy, co może przekładać się negatywnie także na relację mał-

żeńską¹¹. Wychodzenie do pracy na co dzień wiąże się z większym poziomem dbania o siebie (higiena osobista, ubranie, wygląd). Pozostawanie w domu nie wymaga dużego zaangażowania w dbanie o siebie, co w konsekwencji może wpływać na zmniejszenie atrakcyjności żony w oczach męża. Mniejsze poczucie zadowolenia z małżeństwa może też wynikać z faktu obniżenia standardu materialnego, spowodowanego zmniejszeniem dochodów w rodzinie o zarobki żony¹².

Postawy małżeńskie w rodzinach bezrobotnych i aktywnych zawodowo są bardzo zbliżone do siebie. Jedynie w wymiarze pomocy postawy żon bezrobotnych wobec mężów, zarówno w percepcji żon, jak i mężów, zdecydowanie rzadziej określane są w kategorii umiaru, a częściej w kategorii nadmiaru lub niedomiaru. Może być tak, że część żon bezrobotnych w relacji z mężem jest skłonna bardziej angażować się w pomoc mężowi, chcąc mu stworzyć warunki do odpoczynku po pracy. Inne żony, zajmując się domem i dziećmi mogą być na tyle zmęczone, że w relacji z mężem nie są w stanie udzielać mu pomocy. Potwierdzenie tego sposobu rozumowania znajdujemy analizując relację żona – mąż w rysunkach rodziny wykonanych przez żony, mężów i ich dzieci. Dość często pojawiały się wskaźniki mówiące o braku komunikacji, bliskości i współdziałania żon z mężami¹³.

Częste i ciągle przebywanie ze swoimi dziećmi sprawia, że matki pozbawione pracy przejawiają wobec swoich dzieci nadmiar kierowania, bliskości i pomocy, chociaż niektóre z nich uważają tę bliskość za zbyt małą i widzą też brak współdziałania ze swoimi dziećmi. Z kolei z punktu widzenia dzieci, komunikacja i współdziałanie z matkami są na dobrym poziomie.

Analiza wskaźników klimatu życia rodzinnego nakreśla obraz rodzin kobiet dotkniętych bezrobociem jako wspólnotę osób potrafiącą żyć ze sobą w dobrych relacjach, szanując siebie nawzajem i tworząc pozytywną atmosferę dla rozwoju swoich dzieci. Pewnym cieniem w tym pozytywnym obrazie jest średnie natężenie niepokoju w rysunkach dzieci. Być może nadmierne nasycenie postaw rodzicielskich (kierowanie, bliskość, pomoc) matek bezrobotnych nie pozwala dzieciom doświadczyć pewności siebie na swoim etapie rozwoju. Podwyższony poziom niepokoju u dzieci może też być spowodowany lękiem, niepokojem rodziców o swoją sytuację materialną. Mimo, że głośno rodzice o tych kwestiach mogą nie

¹¹ A. M. Dyś, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych kobiet aktywnych i nieaktywnych zawodowo*, [w:] A. Dakowicz (red.), *Rodzina podlaska wobec różnych wyzwań egzystencjalnych*, Trans Humana, Białystok 2004, s. 65–66.

¹² M. Płopa, *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, OW „Impuls”, Kraków 2005, s. 8–81.

¹³ L. Dakowicz, A. Dakowicz, *Klimat życia rodzinnego kobiet aktywnych i nieaktywnych zawodowo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź (w druku).

rozmawiać, to jednak dzieci potrafią odczytać stan emocjonalny towarzyszący tak trudnym doświadczeniom egzystencjalnym dla całej rodziny¹⁴.

BIBLIOGRAFIA

- Andrysewicz E., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych z dzieckiem chorym na zespół Downa*, [w:] A. Dakowicz (red.), *Rodzina podlaska wobec różnych wyzwań egzystencjalnych*, Trans Humana, Białystok 2004.
- Braun-Gałkowska M., *Metody poznawania systemu rodzinnego*, Katedra Psychologii Wychowawczej i Rodziny KUL, Lublin 2002.
- Braun-Gałkowska M., *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, IW PAX, Warszawa 1985.
- Braun-Gałkowska M., *Poznanie systemu rodzinnego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Braun-Gałkowska M., *Test Rysunku Rodziny. Skrypt*, Lublin 1985.
- Dakowicz A., *Aktywność zawodowa kobiet a życie rodzinne*, [w:] *Sociálně a národnostně smíšená rodina v industriální a postindustriální společnosti v českých zemích a ve střední Evropě od druhé poloviny 19. století do současnosti. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. a 22. října 2003 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě*, Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě, Dokumentační a informační středisko Rady Evropy při Evropském informačním středisku UK v Praze, Opava – Praha 2003.
- Dakowicz A., *Pleć psychiczna a poziom samoaktualizacji*, Trans Humana, Białystok 2000.
- Dakowicz A., *Postawy rodzicielskie małżonków zadowolonych i niezadowolonych ze swojego związku*, [w:] B. Lachowska, M. Grygielski (red.), *W świecie dziecka*, RW KUL, Lublin 1999.
- Dakowicz L., Dakowicz A., *Klimat życia rodzinnego kobiet aktywnych i nieaktywnych zawodowo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź (w druku).
- Dyś A. M., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych kobiet aktywnych i nieaktywnych zawodowo*, [w:] A. Dakowicz (red.), *Rodzina podlaska wobec różnych wyzwań egzystencjalnych*, Trans Humana, Białystok 2004.
- Górniak J., Wachnicki J., *Pierwsze kroki w analizie danych SPSS PL for Windows*, SPSS Polska, Kraków 2003.
- Kowalska I., *Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji*, [w:] D. Kornas-Biela (red.), *Oblicza macierzyństwa*, RW KUL, Lublin 1999.
- Margasiński A., *Analiza psychologiczna systemów rodzinnych z chorobą alkoholową*, Wydawnictwo WSP w Częstochowie, Częstochowa 1996.
- Płopa M., *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, OW „Impuls”, Kraków 2005.
- Rydzewski P., *Praca zawodowa kobiet a życie rodzinne*, [w:] P. Kryczka (red.), *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie*, RW KUL, Lublin 1997.

¹⁴ E. Sujak, *Abc psychologii komunikacji*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006, s. 11–14.

Sujak E., *Abc psychologii komunikacji*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006.

Wójcik M., *Specyfika ludzkiej płciowości*, [w:] M. Wójcik (red.), *Człowiek, osoba, płć*, Fundacja „Pomoc Rodzinie”, Łomianki 1998.

A PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF WOMEN AS WIVES AND MOTHERS IN FAMILIES AFFECTED BY UNEMPLOYMENT

Abstract

A psychological analysis of the way that women perform their role of wives and mothers was conducted with the use of Marriage Success Scale, Family Attitude Scale and the Test of Family Picture Drawing. All these methods were developed by Maria Braun-Gałkowska. The research study involved 30 families of unemployed women, where the working husband was the only breadwinner, and 30 families where both spouses were vocationally active. The obtained results indicate that jobless women are less satisfied with their marriages. They demonstrate overexaggerated parental attitudes, which do not form a good basis for their children's development.